

השתתפותן של סבתות בפעילויות המרכזים

למשפחות לילדים עם מוגבלויות

דו"ח מחקר המוגש במסגרת מחקר הערכה לתוכנית:

מרכזים למשפחות לילדים עם מוגבלות במתכונת אזורית

מיזם משותף של אשלים ג'וינט ישראל ומשרד העבודה, הרווחה והשירותים
החברתיים

ד"ר טלי-נוי הינדי וד"ר איילת גור

הקדמה

הגישה של שירותים ממוקדי משפחה מדגישה את השותפות בין הורים לילדים עם מוגבלויות לבין נותני השירותים ומתמקדת בצרכי הילדים כמו גם בצרכי המשפחה כמכלול. הנחת היסוד שבבסיס הגישה היא שההורים הם המומחים למצבם ולצרכי ילדיהם וכי תפקידם לקבל את ההחלטות בנוגע לטיפול בהם. לגישה בסיס תיאורטי איתן המכיר בחשיבות הצרכים של כל חברי המשפחה, בנוסף על ההכרה בצרכיו הפרטניים של הילד עם המוגבלות (Dempsey & Keen, 2008; Keen, 2007; Law et al., 2003).

מערכת ציפיות שלמה מתגבשת לקראת הולדת הנכדים המייצגים את המשכיות המשפחה, ולעיתים אף את האפשרות לפצות על משקעי העבר בגידול הילדים באמצעות קשר קרוב ומיטיב עם הנכדים. לידת נכד או נכדה עם מחלה או מוגבלות עלולה ליצור טלטלה לציפיות ולתקוות אלה. בפועל חווים הסבים והסבתות פגיעה משולשת: הם כואבים את כאב ילדם ההורה, את כאב הנכד או הנכדה, ואת כאבם שלה (פינדלר, 2016).

הסבים אינם זוכים לתמיכה רגשית ונפשית מצד אנשי מקצוע או למידע רפואי ומעשי לגבי מהות המוגבלות והשלכותיה. זאת ועוד, רגישותם הגבוהה של סבים וסבתות אלה למצוקת ילדיהם מונעת מהם בדרך כלל לבטא רגשות שליליים, בהשוואה לסבים וסבתות לנכדים עם התפתחות נורמטיבית. הדבר נובע הן מן החשש להכביד על ילדיהם, והן מהפחד שמא מתן ביטוי לרגשותיהם אינו לגיטימי לנוכח האתגרים שילדיהם עוברים (פינדלר, 2016).

השתתפות סבים וסבתות בשירותים ממוקדי משפחה והאופן בו הם תופסים וחווים שירותים אלה לא נחקר כלל בספרות. מחקר זה מספק הצצה ראשונית לעולם תוכן שאינו מפותח ובעל פוטנציאל רב לשיפור איכות החיים של משפחות לילדים עם מוגבלויות.

מטרת המחקר זה לבחון את תפקודי סבתאות לנכדים עם מוגבלות, צרכים של סבתות ממרכזים למשפחות, אופן השתלבותן בפעילות המרכזים ותרומת המרכזים. המחקר הינו מחקר איכותני שכלל ראיונות עומק עם 5 סבתות שלקחו חלק בפעילות המרכזים האזוריים למשפחות.

מתודולוגיה

משתתפים

במחקר השתתפו 5 סבתות.

ע. אמא ל- 5 ילדים וסבתא ל- 9 נכדים, 2 מתוכם נפטרו. נכד אחד עם מוגבלות בשל CP. מציינת שהמוגבלות מפריעה לתפקוד היומיומי של הנכד במידה מועטה. הנכד מצד ביתה. גרה במרחק של יותר מ- 20 דקות נסיעה מהבת. נשואה ומגדירה עצמה דתייה. בעלת תואר ראשון בחינוך מיוחד ותעודה בטיפול בעזרת בעלי חיים.

י. אמא ל- 5 ילדים וסבתא ל- 21 נכדים ונינה. נכדה אחת עם אוטיזם, בת 6. מציינת שהמוגבלות מפריעה לתפקוד היומיומי של הנכדה במידה מועטה. הנכדה מצד בנה. גרה במרחק של יותר מ- 20 דקות נסיעה מהבן. נשואה ומגדירה עצמה דתייה. בעלת תואר אקדמאי מסמינר למורות.

ב. אמא ל- 3 ילדים וסבתא ל- 8 נכדים. שני נכדים עם מוגבלות מצד הבת. נכד אחד עם אוטיזם ונכד נוסף צעיר בתהליכי אבחון. מציינת שהמוגבלות מפריעה לתפקוד היומיומי של הנכד במידה בינונית. גרה במרחק של יותר מ- 20 דקות נסיעה מהבת. נשואה ומגדירה עצמה דתייה. סיימה 12 שנות לימוד.

א. אמא ל- 10 ילדים וסבתא ל- 24 נכדים. מספרת כי 3 נכדים עם מוגבלות והם מצד בנה וביתה. נכד בן 6 עם בעיות בלב שעבר ניתוח לב פתוח, נכדה בת 5 עם תסמונת פראדר וילי ונכד צעיר בן 3 כבד שמיעה שעבר ניתוח שתלים אינו מדבר, צועק ומתקשה לתקשר. גרה במרחק של יותר מ- 20 דקות נסיעה מהבת. נשואה ומגדירה עצמה דתייה. סיימה 12 שנות לימוד.

מ. אמא ל- 7 ילדים וסבתא ל- 21 נכדים. נכד אחד עם דיספרקציה ורבליית ומוטורית, בן 12.5. גרה בסמוך לבן שלה ולנכד עם המוגבלות אשר משולב בבית הספר רגיל ביישוב עם סייעת צמודה. הבן משולב גם בתנועת נוער. המוגבלות פוגעת לו בתפקוד העצמאי בלבוש, אכילה וכו' אבל מצד שני יודע לנוע עצמאית ביישוב, מבין הכל ויודע להביע רצונות וכעסים. מתקשה בתקשורת מילולית ומתקשה בשפת הסימנים. מציינת שמתנהג בצורה ילדית. נשואה, דתייה ואקדמאית בעלת תואר שני. מציינת שהיא גם אפוטרופוס של בן משפחה מבוגר עם מוגבלות.

כל המשתתפות נשואות, מגדירות עצמן דתיות והן אימהות למספר ילדים גבוה מהממוצע

בישראל.

כלים

המחקר הינו איכותני ונעשה שימוש בראיונות חצי סגורים עם סבתות (מתווה ראיון
בנספח).

הליך

מנהלות המרכזים האזוריים למשפחות שנבחרו להשתתף במחקר פנו אל סבים וסבתות
שהשתתפו בפעילות המרכזים והציעו להם להשתתף במחקר. המנהלות העבירו לצוות המחקר את
פרטיהם של הסבתות אשר הסכימו להתראיין. הראיונות היו טלפוניים עם צוות המחקר, ובוצעו
בין חודש ספטמבר לחודש אוקטובר, 2021.

ניתוח נתונים

ניתוח הראיונות בוצע במתודה של ניתוח תמטי.

ממצאים

שימוש בשירותי המרכזים למשפחות

שימוש הסבתות בשירותי המרכזים למשפחות נבחן באמצעות הקראת פעילויות המרכז השונות. אולם, ניכר כי ההשתתפות בפעילות המרכז היתה מאוד מצומצמת. שתי סבתות דיווחו שהגיעו להרצאות, אחת מהן גם קיבלה מידע, סבתא אחת לקחה חלק בקבוצת מנהיגות אשר כללה מלבדה רק הורים, ושתי סבתות דיווחו שלא השתתפו כלל בפעילויות.

חויית הסבתאות

מצד אחד מתוארת ההרגשה שחויית הסבתאות דומה לנכד או הנכדה עם המוגבלות כמו לנכדים האחרים. חויית הסבתאות קיימת ונוכחת:

מתארת זאת י: "לא שונה מהיותי סבתא לכל שאר נכדיי. אני לא מרגישה שהיא שונה מיתר הילדים, אבל כן שמתני לב לבעיות וקצרים בתקשורת כשהייתה קטנה ואני זו שהעירה את תשומת ליבם של ההורים. עבדתי בבית ספר לחינוך מיוחד במשך כמה שנים ולכן מכירה את המוגבלות. לא מרגישה איזשהם רחמים כלפיה או שאני אוהבת אותה פחות, היא הנכדה שלי כמו כולם".

מצד שני, מתוארת דאגה רבה ומעורבות גבוהה יותר בחייהם של הילדים, ההורים לנכד עם המוגבלות. מתארת זאת א: "הם כל הזמן בליבי ובמחשבות שלי, כל הזמן דואגת ושואלת איך אפשר לעזור ומפנקת יותר את המשפחות עם הקשיים. אין לנו הרבה מה לעשות מעבר לזה אבל מנסה לחזק". וגם כאב כפול ותחושת פספוס - לבן או לבת ולנכד עצמו. מתארת זאת מ: "אני מרגישה כאב כפול. מרגישה כלפי הבן שלי וכלתי שיש להם בן עם מוגבלות וכאב לנכד שקשה לו לתקשר. הוא ילד חמוד, מבלה אצלנו הרבה. אנחנו שומרים עליו יום בשבוע כדי לשחרר את המשפחה. הוא מביע רגשות, שמח להיפגש. זו הרגשה גדולה של פספוס כלפיו וכלפי ההורים".

תפקידי הסבתאות

1. סבתאות כמקור לתמיכה רגשית

כל הסבתות מציינות כי בניהם ובנותיהם משתפים אותן ומתייעצים לגבי מצבו של הילד. יש פתיחות גדולה והן יוצרות עם ההורים קשר באופן אקטיבי, מרביתן מידיי יום. צוין שהשיתוף הוא גם בין הנכד או הנכדה לסבתא עצמה ולא רק דרך ההורים.

שלוש סבתות מציינות שילדיהן משתפים אותם מאוד במצבם והן מאוד מעורבות בכך. סבתא אחת מציינת שילדיה מערבים אותה מאוד ביחס לקשיים של הנכד אך מפנימים את הקושי שלהם,

וסבתא נוספת מתארת שהשיתוף בשנים בהן הנכדה היתה צעירה היה שוטף אבל כיום הנכדה גדולה יותר וההורים משתפים בעיקר בהצלחות של הילדה, בסרטונים שלה. אולם, אינם משתפים בקשיים שלהם.

כאשר נשאלו הסבתות באופן נעזר לגבי תמיכתן הרגשית בילדיהן כולן ציינו שהן לעיתים קרובות מעודדות את הבן או הבת כאשר קשה להם ושהן מרגישות שילדיהן יכולים לדבר איתן על דברים שמדאיגים אותם לעיתים קרובות.

2. סבתאות כמקור לסיוע בתפעול צרכי המשפחה

יש לציין כי שלוש סבתות אשר גרות במרחק של יותר מ- 20 דקות נסיעה מציינות שהן נפגשות עם הנכד עם המוגבלות בין פעם לפעמיים בחודש, סבתא אחת שמתגוררת במרחק נסיעה של מעל 20 דקות מגיעה פעם בשבוע, וסבתא אחת שמתגוררת בסמיכות גיאוגרפית (באותו יישוב) נפגשת עם הנכד מספר פעמים בשבוע, לפעמים באופן מתוכנן ולפעמים ספונטאנית.

שאלנו את הסבתות באופן פתוח ובלתי נעזר באילו דרכים/מצבים ילדיהם מבקשים מהן לסייע,

ומהן עלה:

- לשמור על הנכד/ה כאשר ההורים אינם בבית באופן מתוכנן או ספונטאני
- הסעות לטיפולים
- עזרה בעבודות הבית
- הכנה ותזכורות לשאר בני המשפחה המורחבת מה מותר או אסור לאכול ליד הנכדה
- לשוחח עם הנכד/ה ולנסות להשפיע עליה בתחומים שונים.

כאשר שאלנו על עזרה מסוגים שונים באופן סגור ונעזר, עלו הדברים הבאים:

כל הסבתות ציינו שנעזרים בהן לשמור על הנכד/ה בעת יציאה לחופשה: מרבית הסבתות ציינו שהן שומרות לעיתים קרובות על הנכד/ה כאשר ההורים יוצאים לחופשה מלבד סבתא אחת שציינה ששומרת לעיתים רחוקות.

כל הסבתות ציינו שנעזרו בהן לשמור על הנכד/ה כאשר ההורים יוצאים לסידורים או בילויים: קיים מנעד לגבי התדירות בה הסבתות מתבקשות לסייע בכך, אך בולט כי השכיחות נמוכה יותר משמירה ליציאה לחופשה.

כל הסבתות מציינות שהן מסייעות בעבודות הבית אולם ישנה חלוקה בין סבתות שמסייעות בכך לעיתים קרובות לעומת סבתות שמסייעות בכך לעיתים רחוקות.

3 סבתות ציינו שלא רלבנטי לגביהן לסייע בהסעות. מי שכן רלבנטית ציינה שעושה זאת לעיתים קרובות.

ניכר כי סבתות לנכדים אשר סובלים ממצבי חולי אקוטיים מסייעות באופן אינטנסיבי כאשר הנכד/ה חולים. השאר ציינו שהן מסייעות בכך לפעמים או לעיתים רחוקות.

מרבית הסבתות ציינו שהן עושות לפעמים פעילויות פנאי עם הנכד/ה כמו משחק או טיול וסבתא אחת ציינה שעושה זאת לעיתים קרובות.

3. סבתאות כמקור לתמיכה כלכלית

כל הסבתות ציינו שהלוו או נתנו סכומי כסף משמעותיים לבנם או בתם בעת הצורך: סבתא אחת ציינה שהיא נותנת לבנה/ביתה סכומי כסף משמעותיים לעיתים קרובים על מנת לסייע להם מבחינה כלכלית. 2 סבתות ציינו שהן מלוות סכומים משמעותיים לפעמים, בעת הצורך. ו- 2 סבתות ציינו שהן מלוות כספים משמעותיים לעיתים רחוקות.

תרומת המרכז להרחבת מעגל התמיכה

שלוש סבתות ציינו כי הכירו סבתות אחרות בפעילות של המרכז. אולם, אף אחת מהן לא פיתחה קשרים חדשים מעבר לשעות הפעילות עם המכרות החדשות. השאר לא הכירו סבתות אחרות.

סבתא א. מתארת זאת כך: "אני לא בקשר מעבר לשעות במרכז אבל הזמן במרכז והפגישה עם עוד סבים וסבתות שמבינים את המצב ו-"סובלים" מאותן הבעיות מאוד עוזר לדעת ולהרגיש שאתה לא לבד". גם סבתא ע. ציינה שהקשר עם סבים וסבתות אחרים עזר לה. "עוזר שיש עוד אנשים שמתפתים בחוויות שלהם".

לעומתן, סבתא י. מספרת: "מצאתי שאין לי נושאים משותפים איתם כיון שאנו לא חולקים את אותם הבעיות, ואין להם מה לתת לי ולי אין מה לתת להם. אחת מהסיבות שבגללן פרשתי מהמרכז".

תרומת הפעילות במרכזים לקשר המשפחתי

ניכר כי התרומה לקשר המשפחתי עוד לא בולטת עבור הסבתות. הסבתות נשאלו במה תורמת להן ההשתתפות בפעילויות המרכז לקשר עם משפחתן ומרביתן לא הצביעו על תרומה. 2 סבתות ציינו שהמפגשים העשירו את הידע שלהן ותרמו ליכולת שלהן ליצור קשר אמיץ יותר עם

המשפחה, והן: ע. "תרם לי המון אישית והעשיר את הידע שלי"; א. "כן תורם. זה עורר יותר, עם כל מפגש הלב מתרחב, עוזר ליצור עוד קשר ולהתאמץ יותר".

סבתא ע. ציינה גם כי המפגשים סייעו לה בתמיכה במשפחה: "מאוד, בגלל ההבנה לגבי ההתמודדות והידע שרכשתי בסדנאות". ורק סבתא א. ציינה שהקשר עם המרכז סייע לה בחיזוק הקשר עם הנכד: "מחזק את הקשר הקיים ומעצים".

צרכים לגבי המרכז למשפחה

הסבתות ציינו שלושה שירותים שונים: הרצאות בזום, כלים לתקשורת וקו ייעוץ ומידע.

מ. "הייתי יכולה לקבל כלים לתקשורת מיטבית עם המשפחה של הבן שלי והנכדים האחרים. כלים להתנהגות ולמידה בחיים היומיומיים כי היום אני פועלת אינטואיטיבית".

א. "איזשהו קו שיהיה אפשר לדבר, לשאול ולהתייעץ שיהיה מענה לשאלות שעולות מידי פעם".

ע. "הכי חשוב זה ההסעות לילדים ולתת להורים עצמם יותר כלים, מפגשים ותמיכה, קבוצות תמיכה מותאמות מוגבלות, אני ובעלי נשמח אם יחזירו את ההרצאות בזום".

משוב חופשי

יש לציין כי הסבתא שהשתתפה בקבוצת מנהיגות ציינה כי היה לה חשוב לתרום לקהילת המוגבלות בכלל. היא חשה שנוכחותה סייעה לקדם את תחום פיתוח השירותים לבוגרים כי יש לה ניסיון בטיפול בבן משפחה מבוגר והיא יכלה לתאר להורים הצעירים את תמונת העתיד. הסבים והסבתות רוצים לתרום ולהיתרם.

משוב חופשי נוסף: ע. "המון המון תודה מכל הלב, זה לא מובן מאליו כל הזומים וההרצאות שבאמת נהניתי מכל רגע מהם".

סיכום

שילוב סבים וסבתות במרכזים האזוריים למשפחות הוא שלב בהתהוות ומספר הסבים והסבתות המשולבים נמוך מאוד. מספר הראיונות היה מצומצם ולכן יש להתייחס לממצאים בצורה מוגבלת.

יחד עם זאת, מניתוח הממצאים ניתן ללמוד כי:

1. ישנה מוטיבציה בקרב סבתות להשתלב בפעילות המרכז, ליצור קשרים חדשים וללמוד כלים חדשים.
2. ההשתתפות בפועל של הסבתות מוגבלת לפעילויות ספציפיות ובודדות כמו הרצאות, טיולים וכו' אך ישנה הבנה שהפעילויות יורחבו.
3. הסבתות מדווחות יותר על תרומה אישית – התרומה שלהן למרכז והתרומה של המרכז להן. חלקן כן יצרו קשרים עם סבתות אחרות ומעידות שיצירת הקשר תרמה להן. תרומה חלשה לקשר עם בני המשפחה או לנכד עם המוגבלות.
4. חוויית הסבתאות לנכד/ה עם מוגבלות ברוב המקרים תוארה כדומה לחוויית סבתאות לנכד/ה ללא מוגבלות אך נלוות לה חוויה רגשית של דאגה וקושי. החוויה מתבטאת הן ביחס לנכד/ה והן ביחס לבן או הבת או הכלה.
5. מהמחקר עולים שלושה תפקידי סבתאות מרכזיים: תמיכה רגשית, תמיכה תפעולית בחיי היומיום ותמיכה כלכלית. תפקידי הסבתאות נשמרים ואף מועצמים לנכד עם מוגבלות.
6. תפקוד הסבתא כמקור לתמיכה רגשית וגורם מייעץ מתחזק ומועצם מאוד.
7. תפקיד הסבתא כמקור לתמיכה כלכלית למשפחה בעת הצורך גבוה מאוד אך בהיבט זה ישנה שונות בתדירות ובעוצמת העזרה.
8. תפקידי הסבתאות בתפעול משק הבית ועזרה יומיומית משתנה מאוד אך ישנם תפקידים מאוד דומיננטיים כמו שמירה על הנכד/ה כאשר ההורים יוצאים לחופשה או סידורים, משחק ופעילות פנאי, וזאת לעומת הסעות, תפקיד שאינו רלבנטי לכל הסבתות וקשור למגורים בסמיכות למשפחה.
9. הסבתות לא הביעו תמונת עתיד מורכבת לגבי המרכזים למשפחה. ציינו צרכים נקודתיים שהיו רוצות לקבל כמו: לחזור לפעילות של הרצאות בזום, לקבל כלים בתקשורת מיטיבה וקו ייעוץ ומידע.

מסקנות

המחקר מאושש את הספרות כי תפקידי הסבתאות בתמיכה למשפחות לילדים עם מוגבלות רבים. ישנה מורכבות ביחס לקשר עם המשפחה- מורכבות טבעית שמתקיימת גם בסבתאות רגילה ומורכבות שעולה בשל הצורך בעזרה רבה יותר מהסבתא.

עולה שאלה ביחס לחוויית הסבתאות – האם היא חוויה רגילה וטבעית או שהיא חוויה אחרת? צוות המחקר מפנה למחקריה הרבים של פרופ' ליאורה פינדלר אשר עסקה בחוויית הסבות והסבתאות כדי להעמיק בנושא זה. מחקרנו אינו ממצה את עושר החוויה. יחד עם זאת, מרבית הסבתות ציינו שהן חוות חוויה רגילה ושהנכד/ה ככל הנכדים האחרים. יחד עם זאת, תוארו רגשות של דאגה, קשר הדוק עם ההורים ומעורבות יומיומית. כמו כן, סבתא אחת תיארה בצורה מדוייקת ודומה מאוד למתואר בספרות את חוויית הכאב המשולש שהיא חשה כלפי ילדיה, נכדיה ואת תחושות הפספוס והכאב האישיים שלה.

בבדיקת הצרכים עולה רצון וצורך של סבתות ליצירת קשרים עם הורים, סבים וסבתות אחרים שחווים חוויה דומה, לקחת חלק, לתרום ולהיתרם, ללמוד כלים חדשים בהתמודדות עם המוגבלות. יחד עם זאת, הסבתות אינן רואות את עצמן במרכז החוויה אלא את ההורים והנכד/ה. הן מבקשות לקבל כלים להתמודדות עם המשפחה ופחות מתייחסות לפן הרגשי שלהן. תופעה זו מוזכרת וידועה בספרות ויש להתייחס להעלאת המודעות בקרב סבים וסבתות לפן הרגשי שלהם ולדרכי ההתמודדות שלהם עם המוגבלות.

ההשתתפות של סבים וסבתות בשירותים ממוקדי משפחה לא נחקר עד כה וממחקר זה עולה כי גם השדה עדיין לא מניב ידע מן הפרקטיקה על הנושא. מכאן, שרצוי שתוכנית המרכזים למשפחות (או כל מרכז בנפרד) יגבשו חזון/מטרות לעבודה מול אוכלוסיית הסבים והסבתות. מלבד פיתוח מענים לחיזוק הקשר בין הסבים והסבתות לבני המשפחה האחרים ולפעילויות הפגה ותמיכה באוכלוסייה זו, הסבים והסבתות יכולים להיות כוח תומך להתנדבות במרכז (למשל במרכזי מיצוי זכויות) והתנדבות כשלעצמה תורמת לבריאות, תחושת משמעות ורווחה בקרב בני הגיל השלישי.

מקורות

ליאורה, פינדלר. (2016). סבות לנכדים עם מוגבלות באתר בית איזי שפירא :
<https://www.beitissie.org.il/kb/item/%d7%a1%d7%91%d7%95%d7%aa-%d7%9c%d7%a0%d7%9b%d7%93%d7%99%d7%9d-%d7%a2%d7%9d-%d7%9e%d7%95%d7%92%d7%91%d7%9c%d7%95%d7%99%d7%95%d7%aa>

Dempsey, I., & Keen, D. (2008). A Review of processes and outcomes in family-centered services for children with a disability. *Topics in Early Childhood Special Education, 28*(1), 42–52. DOI: 10.1177/0271121408316699

Keen, D. (2007). Parents, families, and partnerships: Issues and considerations. *International Journal of Disability, Development and Education, 54*(3), 339–349. DOI: 10.1080/10349120701488855

Law, M., Hanna, S., King, G., Hurley, P., King, S., Kertoy, M., & Rosenbaum, P. (2003). Factors affecting family-centred service delivery for children with disabilities. *Child: Care, Health and Development, 29*(5), 357–366. DOI: 10.1046/j.1365-2214.2003.00351.x

נספח מתווה ראיון

סבא או סבתא יקרים,

מטרת השיחה לקבל מכם משוב אשר יכול לסייע למרכז למשפחות לילדים עם מוגבלות לשפר את השירותים שהוא מעניק למשפחות. אנחנו יודעים שהשתתפת במספר פעילויות מועט יחסית של המרכז ובכל זאת, נשמח אם תוכל להקדיש 10 דקות מזמנך לשיחה. כל התשובות שלכם יישארו אנונימיות וישמשו רק למטרה זו.

תודה מראש, צוות המרכז וועדת ההיגוי של המרכזים למשפחות בישראל

שאלון סבים וסבתות

1. כמה ילדים יש לך? ____
2. כמה נכדים יש לך? _____
3. כמה מהם ילדים עם מוגבלות? ____
4. מה גיל הילד עם המוגבלות שאתה הכי מסייע ועוזר למשפחתו? [פתוח או סולם טווח סגור]

5. האם הילד בעל: _____

1. מוגבלות חושית כלשהי [ראייה, שמיעה וכדומה]

2. עיכוב שכלי- התפתחותי

3. אוטיזם

4. ליקוי למידה מסוג כלשהו

5. מצב רגשי או נפשי כלשהו

6. נכות פיסית

7. נכות קוגניטיבית

8. מחלה כרונית

9. אחר

6. באיזו מידה מוגבלות זו מפריעה לתפקוד היומיומי של הילד?

1. כלל לא

2. במידה מועטה

3. במידה בינונית

4. במידה רבה

5. במידה רבה מאוד

7. האם תוכל לספר לנו האם נכדך או נכדתך עם המוגבלות הם של בנך או ביתך?

a. של הבן

b. של הבת

8. איך אתה מרגיש כסבא/תא לילד/ה עם מוגבלות? (פתוח)

9. עד כמה ההורה משתף אותך במצבו של הילד? (פתוח)

10. האם אתה גר :

c. בסמיכות, באותה שכונה של המשפחה

d. עד 20 דקות נסיעה

e. יותר מ- 20 דקות נסיעה

11. באיזו תדירות אתם נפגשים?

f. כל יום

g. פעמיים-שלוש בשבוע

h. פעם בשבוע

i. פעם-פעמיים בחודש

j. בתדירות נמוכה מזה

12. עד כמה ההורה משתף אותך בהתמודדות שלו? (פתוח)

13. אילו עזרות בדרך כלל הבן או הבת מבקשים ממך? במה בדרך כלל מבקשים ממך לסייע? (פתוחה)

14. בהקראה- באיזו תדירות אתה מסייע לבן או לבת בתחומים הבאים:

Dunst, Trivette, and Deal, 1998

לא רלבנטי	אף פעם או לעיתים נדירות	לפעמים	לעיתים קרובות		
98	3	2	1	האם אתה מרגיש שבנך/בתך יכול לדבר איתך על דברים שמדאיגים אותך/ה?	6
98	3	2	1	האם אתה מקדיש זמן לפעילות עם נכד/תך (משחק, טיולים וכדומה)?	7
98	3	2	1	האם אתה עוזר לבנך/בתך בהסעות?	8
98	3	2	1	האם כשילדך יוצא לחופשה אתה עוזר להם בשמירה על הילדים?	9
98	3	2	1	האם אתה עוזר/ת לבנך/תך בשמירה על	10

				הילדים בעת יציאה לבילויים או לסידורים?	
98	3	2	1	האם אתה מלווה לבנך/תך סכום כסף משמעותי בעת הצורך?	11
98	3	2	1	האם אתה מסייע לבנך/בת בעבודות הבית בעת הצורך?	12
98	3	2	1	האם אתה מסייע לבנך/תך בעת מחלות הנכד?	14
98	3	2	1	האם אתה מעודד/ת את בנך/תך כאשר קשה לו?	15

האם השתמשת או שאתה משתמשת בשירותים הבאים של המרכז האזורי למשפחות (ניתן לסמן יותר ממשובה אחת). להקריא תדירות -

פעם-פעמיים (בחצי השנה האחרונה)	לפחות פעם בחודש (בחצי השנה האחרונה)	לפחות פעם בשבוע (בחצי השנה האחרונה)	לא		
1	2	3	98	תמיכה רגשית טלפונית	15
1	2	3	98	קבלת מידע	16
1	2	3	98	קבוצת תמיכה לסבים וסבתות	17

98	3	2	1	הרצאות	18
98	3	2	1	סדנא/חוג	19
98	3	2	1	טיול	20
98	3	2	1	קבוצת מנהיגות	21

22. האם ההשתתפות בפעילות המרכז עזרה לך להכיר סבים וסבתות לילדים עם צרכים מיוחדים?

- a. כן
b. לא

23. האם אתה נמצא עם סבים/סבתות חדשים בקשר בזמן הפעילות במרכז?

- a. כן
b. לא

24. האם אתה נמצא עם סבים/סבתות חדשים בקשר מעבר לשעות הפעילות של המרכז?

- a. כן. איזה פעילות אתם עושים יחד?
b. לא

25. במה תורם לך הקשר עם סבים וסבתות אחרים לילדים עם צרכים מיוחדים? (פתוחה)

26. האם השתתפותך בפעילות המרכז תורמת לקשר שלך עם המשפחה שלך?

- a. לא תורם לקשר עם המשפחה
b. כן תורם. במה זה בא לידי ביטוי? (פתוח)

27. האם ההשתתפות בפעילות המרכז עוזרת לך לתמוך בבני המשפחה?

- a. לא תורם לתמיכה במשפחה
b. כן תורם. במה זה בא לידי ביטוי? (פתוח)

28. האם השתתפותך בפעילות המרכז תורמת לקשר שלך עם הנכד/ה שלך?

- a. לא תורם לקשר עם הנכד/ה
b. כן תורם. במה זה בא לידי ביטוי? (פתוח)

29. מה היית רוצה לקבל מהמרכז למשפחה? (פתוח)

30. האם יש משהו שתרצה להוסיף? (פתוח)

31. מה המצב המשפחתי שלך?

1. נשוי/אה
2. גרוש/ה או פרוד/ה
3. אלמנה
4. הורה יחידני

32. כיצד היית מגדיר את רמת הדתיות שלך? [איילת- יודעת אם יש לנו מוסלמים ונוצרים במחקר?

[

1. חילוני
2. מסורתי
3. דתי
4. חרדי

33. מהי רמת ההשכלה שלך?

1. סיימתי בית ספר עממי

2. סיימתי 12 שנות לימוד

3. אקדמאי

34. הכנסה ממוצעת ברוטו למשק בית בישראל בשנת 2018 עמדה על כ-21,000 ש"ח בחודש. האם משק הבית שלכם נמצא:

1. הרבה מתחת לממוצע

2. מעט מתחת לממוצע

3. כמו הממוצע

4. מעט מעל הממוצע

5. הרבה מעל הממוצע

98. לא מעוניין להשיב

תודה רבה על השיחה. עזרת לנו מאוד!